

Az 1849-es tavaszi hadjárat nyomában

Hatvan, Tápióbicske, Isaszeg, Vác, Nagysalló, Komárom – az 1849-es tavaszi hadjárat győzelmes állomásai. A száznegyvenedik évforduló méltó megünneplésére vállalkozott a Történelmi Lovas Egyesület. Lóháton, a Koburg huszárok egyenruhájában járták be a honvédek útján a hadjárat első szakaszát Jászberény és Vác között. A túra és a megemlékezések, ünnepségek szervezésében és lebonyolításában a Lovas Egyesület mellett részt vett a Széchenyi Társaság és a váci Madách Kör is.

A Történelmi Lovas Egyesület 1985 szeptemberében alakult. Céljaul tűzte ki olyan lovastúrák szervezését, amelyek történelmi vonatkozású útvonalakat követnek. A tervek között szerepel kalandozó őseink nyomában járó európai lovastúra. Foglalkoznak a magyar lovaskultúrával összefüggésbe hozható népi mesterségek, mint a nemezkesztés, szíjgyártás, kovácsolás felelevenítésével, népszerűsítésével, s az elkészült termékek gyakorlati hasznosításával. A lovassportot úzni kívánók számára lehetőséget teremtenek a felkészülésre és a versenyben való részvételre.

Április 3-án délután Jászberény főterén kezdődött az ünnepségsorozat. Leiningen-Westerburg Károly, a későbbi aradi vértanú annak idején így írt naplójában Jászberénybe érkezéséről: *„Tizenkét órakeret ismét meg kellett indulni, és pedig Jászberénybe, az egész Wisocki-hadosztály este kilenc óra felé érkezett meg ide. Ha meggondolja az ember, hogy legényeim két nap alatt csaknem akkora utat jártak be, mint amekkora a Gyöngyös és Pest közötti távolság, s ezalatt alig ettek valamit, lehetetlen nem bámulni e hadak kitartását, s jóakarátát. Jászberényben volt is gondom rá, hogy még az éjjel kapjanak elegendő bort, kenyeret, s szalonnát. A kerületi székházban vacsoránál találtam Görgeyt, Kossuthot és Damjanichot...”*

Fiatal tancosok után vonultak a lovasok a Jász Huszár Emlékműtől a Városháza elé. Itt a vörössipkások nyomában járó kerékpáros úttörőkkel, s a város vezetőségével közös műsort tartottak, melyet a Jászsági Népiegyüttes táncosai tettek még színesebbé. Az ünnepi beszédet, mint a túra többi állomásán is, Katona Imás történész tartotta. Koszorúzás a Lehel huszárok emléke előtt, színpompás felvonulás a városban, majd újabb koszorúzás a temetőben a tápióbicskei csatában, illetve az itt felállított kórházban elhunyt honvédek sírjánál. Nagy kár, hogy az 1870-ben emelt emlékoszlop, mely a Városháza előtt állt, s az 1950-es években, bizonyára a tetején lévő koronás címer miatt, szerényebb helyre került, még mindig nem a méltó helyén áll.

Másnap Tápióbicskén folytatódott az ünnepségek. Az április 4-i csata igen kedvezőtlenül indult számunkra. A Klapka vezette első hadtest vigyázatlanul közelítette meg a községet, s Jelačić csapatai visszanyomták. A csata gyorsán Damjanich felfejlődő III. hadteste döntötte el. Különösen kitüntette magát a 3. és 9. zászlóalj, a Shwarzenberg ezred III. zászlóalja és a lengyel légió. A két híres honvéd-zászlóalj egyszerre rohanta meg a Tápió hídját, s ahelyett, hogy az ellenségnek mentek volna, egymást kezdték döngteni, kié legyen az elsőbbség. A helyzetet Földváry Károly a 3. zászlóalj (a fehértollasok) parancsnoka oldotta meg. Kiragadta a 9. zászlóalj (a vörössipkások) zászlótartója kezéből a lobogót, s a hidra lovagolt. A két zászlóalj utána, egyik parancsnokát, másik zászlóját követve.

Mire a huszárok a Tápió hídjá mellett emlékműhöz értek, a vörössipkás úttörők már a híd csatát játszották. Mint a község tanácselnöke elmondta, a tápióbicskei gyerekek nagy bánatára, akiknek házigazdák lévén, mindig a vesztes osztrák katonák szerepe jut.

Ki ne emlékezne Jókai a köszívű ember fiaiból Palvicz Ottó és Baradlay Richárd párviadalára. A történet valós, csak nem Isaszegen, hanem két nappal korábban, itt Tápióbicskén játszódott. Szereplői Sebő Alajos a Császár huszárok alezredese és Riedesel őrnagy, ki a báni huszárokat vezette. Sebő sírja a csallóközi Nyárádon van. De megvan Riedeselé is. Itt a csatatéren temették el. A tápióbicskeiek ápolják a sírt, s a csata napján rendszeresen megkoszorúzzák.

Még egy híres hagyományt ápolnak az itteniek. 1882-ben a falu bírása alapítványt tett, hogy a község összes gyermeke kapjon a csata napján egy zsemlet. S ez a zsemle emlékeztesse, hogy a búza a hazáért küzdők vérével áztatott földből nőtt. Ezt a hazafias zsemlet – most már bukta – április 4-én minden gyermek, s arra járó vendég is megkapja.

Tápióbicske, keresztül a Tápió hídján

Vác, a Gombás patak hídján

Nagykátán, Katona Tamás beszédet mond a honvédsíroknál

Fáklyás felvonulással, s a Tápió hídján álló emlékműnél – Jankovich Gyula honvéd szobra – tartott műsorral zárult az este.

Nagykátán, a következő állomáshelyen eddig nem volt igazán hagyománya a csata méltó megünneplésének. Nagykátán Barátainak Köre tárt karokkal fogadta a kezdeményezést. A gimnázium előtt a galgahévi népegyüttes és a Táltos zenekar adott műsort, akik aztán a túra későbbi pontjain is felléptek, Katona Tamáshoz hasonlóan. A baráti kör munkáját dicsérik, a temető gyönyörűen helyreállított és ápolott 1849-es sírjai. Megható jelenete is volt a temetői koszorúzásnak. A tiszteletadásakor felsorakozó huszárak egy-egy szál nárciszt kaptak az ünneplő sokaságból kiváló idősektől.

A városban magában csata nem volt, de a Tápió hídján felúton van Nagykátán és Tápióbicske között. A csata után kórházat rendeztek be itt. Kossuth Lajos így ír levelében: „Nagykátára, pedig hová a tőzsomszéd csatamezőről 70 sebesültet hoztak, már csak holmi borbélyszerű alorvosokat tudtam

nagynehezen teremteni, s lelkem fájdalmát csak az enyhítené, hogy saját orvosom intézkedhetett." Április 6-ai Nagypéntek, az isaszegi csata napja. Klapka kezdi a támadást, majd Damjanich hadteste is megérkezik. Jellačić hadteste már-már meginog, de Gödöllő felől megérkezik segítségére a Schick hadtest. Damjanich hőiesen veri vissza a rohamokat, de Klapka visszavonulást rendel el, s csak Görgey személyes fellépésére fordítja vissza csapatait. „Ha nincs töltényetek, rohanjatok előre szuronnal. Ehhez nem kell töltény. Ma vagy győzünk, vagy visszavonulhatunk ismét a Tisza mögé. Csak a kettő közül választhatunk. Damjanich erősen tartja magát, Aulich is mindjárt itt lesz. Győzniünk kell tehát. Előre!” Az újult magyar támadás olyan erős, hogy Windischgratz Ottinger lovasait küldi támadásba. A Királyerdőben csap össze a Nagy Sándor vezette magyar lovassággal. Hatezer lovas küzd ember-ember ellen. Alkonyodik, mire megérkezik Dányról Aulich a II. hadtesttel. A csata kedvező fordulatot vesz. Csapataink elfoglalják a falut, májdt éjfélt felé a Királyerdőből is visszavonulnak az osztrák csapatok.

Fáklyás felvonulással ünnepelte Isaszeg a csata napját. Sötétedéskor a községházától indult a menet, élén a huszárokkal, majd a galgahévízi táncosok, időnként meg-megállva egy táncra, és így egyre többen csatlakoztak a menethez. 1901 szeptemberében avatták fel Radnai Béla alkotását, a zászlótartó honvéd szobrát. Itt a falu fölé magasodó emlékhelyen ünnepi műsorral, koszorúzással ért véget az este.

Gödöllön született a tavaszi hadjárat második szakaszának haditerve, mely szerint az Aulich vezette II. hadtest Pest körül leköti az osztrák erőket, míg a másik három hadtest Komárom felmentésére siet. A megemlékezés délből a gödöllői temetőben, az elhunyt honvédek síremlékénél volt. Beszéd, koszorúzás, tiszteletadás után a huszárok sebes ügétésben indultak Vác felé. A váci csatára emlékezve tudományos tanácskozás folyt délelőtt a levéltárban, Kosáry Domokos elnökletével, ki itt Katona Tamástól átvéve a stafétabotot, a délutáni ünnepi beszédet is mondta. Urbán Aladár a váci nemzetőrtáborról, Hermann Róbert Görgey 1849. január 5-i nyilatkozatáról, Pelyah István Damjanichról az április 10-i váci ütközetben, Kovács István ugyanott a lengyel légiőről, Katona Tamás a július 15–17-i váci csatáról tartott előadást.

A délután toborzóval kezdődött a Konstantin téren. Innen vonultak huszárok, zenészek, táncosok s az ünnepségre összesereglett közönség a Hétkápolnához, a kiegyezés utáni elsőnek felállított honvédemlékmű alá. Keresztül a Gombás patak hidján, hol Földváry Károly alól kétszer lőtték ki a lovat, míg gyalogosan vezette rohamra csapatait, s ért arra a térre, ami ma is az ő nevét viseli. Az ünnepi műsor után a résztvevők a szemközti temetőben tisztelegtek a csatában elesett honvédek, s az ugyanitt elesett Götz osztrák tábornok sírjánál. Gyermekek lovagoltatásával, ízletes gulyással, tánczással ért véget az egyhetes túra.

A túra után az egyesület tagjai nyeregből leszállva részt vettek Léván, a tavaszi hadjárat következő állomásán, az április 19-i, Nagysállónál vivott csata emlékére rendezett megemlékezésén.

Csallóközi Zoltán

Erdélyi Jánosra emlékeztek Nagykaposon

Nagykapos és környéke, az Ung-vidék magyar nemzetiségű, ajkú és érzelmű lakossága március végén és április első hetében fokozottan átérezhette Erdélyi János szellemét. Huszonöt éve rendszeresen megrendezzük az Erdélyi-napokat.

Erdélyi János emlékét 1868-ban bekövetkezett halála után 26 évvel, 1894-ben tisztelték meg emléktáblával. A helyi emlékezet úgy tudja, hogy a táblát előbb a szülőház falába akarták elhelyezni, ám a roskatag patics, vagy ahogyan itt mondják ticsfal, valószínűleg alkalmatlan volt a márványtábla „örzésére”. Ezért a szülőház közelében álló római katolikus templom falát jelölték ki a számára. Ekkor azonban a református atyafiak fortyantak fel, így végül is az akkor még külön községként szereplő Nagykaposon, a református templom falát jelölték ki a számára. Később innen tették a hátsó, keleti falba, ahol mindmáig áll. A táblán e felirat olvasható: *Ebben a városban született 1814. Apr. Erdélyi János író és tanár a Magy. Akadémia és a Kisfaludy Társaság tagja – készült 1894. Szept. 16.*